

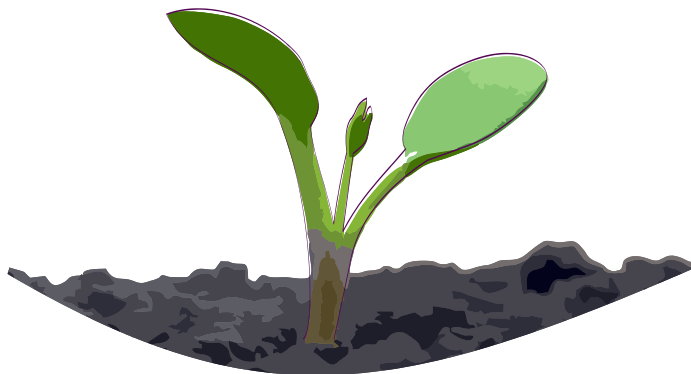
Projekat finansiran od strane EU i kojim
upravlja Kancelarija Evropske Unije na Kosovu

Fond Žena Kosova

Mali Grantovi,
Velike Promene

2015-2016

© Mreža Žena Kosova, decembar, 2016. godine.

Sva prava zadržana. Ova publikacija se može slobodno kopirati i distribuirati u celini ili delimično, sve dok je autor prepoznat.

Ova publikacija je publikovana s podrškom Evropske Unije. Sadržaj ove publikacije je pod punoj odgovornosti Mreže Žena Kosova i ni na koji način ne predstavlja službeni stav Evropske Unije.

www.womensnetwork.org

Štampao: Night Design u Prištini, Kosovo, upotrebom ekološkog štampanja.

Sadržaj

Oko Fonda Žena Kosova	5
Kratka istorija Fonda Žena Kosova	6
Ključna dostignuća Fonda Žena Kosova.....	7
Kako funkcioniše fond Žena Kosova?.....	8
Više od samo jednog granta... ..	9
Bolja saradnja među ženama članicama skupštine opštine na Severnom Kosovu.....	10
Partners-Kosova se zalaže za prava žena na imovinu i nasleđe	12
Nemoj da ćutiš! Prijavi seksualno uznemiravanje	13
Albanske i srpske žene rade i jačaju jedna drugu.....	16
Zakon o slepim licima se svakog dana sve više sprovodi	17
PEA doprinosi u sprečavanju trafikinga ljudskim bićima	19
Žene i devojke iz Dragaša sada sa istraživanjem o pristupu zdravstvenoj nezi.....	20
Osobe sa invaliditetom osnažene da postanu aktivne u svojim zajednicama	22
Gjilane, Vitina počinju sa institucionalizacijom rodno odgovornog budžetiranja.....	26
Srbica se zajednički ujedinjuje protiv nasilja u porodici	28
Građani Peći ujedinjeni ka zaustavljanju rodno zasnovanog nasilja.....	30

Seoske žene saznajte više o reproduktivnom zdravlju	32
<i>Naš dom</i> se zalaže za pokretanje rodnog budžetiranja.....	33
Opština Mamuša sa Akcionim Planom za Rodnu Ravnopravnost	35
Diplomirani studenti, Romi, Aškalije i Egipćani u položaju da obezbede poslove.....	36
Udruženje Gluvih Žena zagovara za prava žena na zdravstvo 38	
Speranza pruža solidarnost, informiše žene koje pate od nasilja u porodici	40
Žene Štrpca spremnije za otvaranje biznisa.....	41
Zaštiti Svoja Prava podiže svest protiv nasilja u porodici u Opštini Dečane	42
Devojke u Prizrenu sarađuju sa ženama članicama ansambla .	45
Uspesno uključivanje žena Prištinskih sela u mobilno tržište ..	46
Žene, devojke i muškarci su osvešćeni o pravima na imovinu i nasledstvo	47
“Venera” se zalaže za pravo žene na imovinu	49
Žene podižu svest o bolesti osteoporoze	51
Rikotta i Udruženje Žena Gora sarađuju za prava žena na imovinu	52

Okolo Fonda Žena Kosova

Od početka 2015. godine, do kraja 2016. godine, podrškom Kancelarije Evropske Unije na Kosovu, Mreža Žena Kosova (MŽK) je obezbedila 26 grantova, u totalnom iznosu od 100,818.10 €, njenim organizacijama članica, preko Fonda Žena Kosova.

Iz ove inicijative **su direktno imale korist 2,526 osoba**, uključujući osobe sa limitiranim fizičkim sposobnostima iz ruralnih sredina, različite nacionalnosti (npr. Turske, Goranske, Srpske, Romske, Aškaliske, Egipatske i Albanske), žena, muškaraca, mladih i penzionisanih osoba. Od ukupnog, više pomenutog broja, 713 žena su učestvovala u odlučnim procesima kroz 90 preduzetih inicijativa zagovaranja.

Tokom ove dve godine, organizacije, članice MŽK su imale mogućnosti aplicirati za dve vrste grantova: Individualni grantovi za zagovaranje (do 3,000 €) i Grantovi zalaganja u partnerstvu za promene (do 8,000 €) gde su dve organizacije imale mogućnosti aplicirati za zajedničke inicijative.

Ove godine, podeljeno je 26 grantova, od kojih 6 su bili grantovi u partnerstvu za promene i 20 individualni grantovi za po jednu organizaciju. Ovi grantovi su postigli velike promene za jako kratak vremenski period. Ova brošura govori o njihovoj istoriji.

Kratka istorija Fonda Žena Kosova

Sa darežljivom podrškom od Kvinna till Kvinna, kasnije od Austrijske Agencije za Razvoj (AAR) i Fondacije IPKO, MŽK je osnovala ovaj Fond kako bi pružili male grantove organizacijama žena kojima nedostaje pristup drugim izvorima finansiranja.

Tokom 2015. godine, Fond Žena Kosova je podržan od strane Austrijske Agencije za Razvoj (AAR) i Kancelarije Evropske Unije na Kosovu.

Fond Žena Kosova je osnovan prateći niz konsultacija u sa organizacijama koje su članice MŽK-a, u vezi njihovih potreba i vizije o Fondu.

Fond Žena Kosova ispunjava sudbonosnu potrebu za podršku organizacija osnovanih od strane žena usred premeštanja prioriteta pomoći na Kosovu.

Sužavanje budžeta je primoralo mnoge donatore na Kosovu da zatvore svoje programe granta ili da smanje finansiranje za nevladine organizacije.

Drugi donatori imaju fondove koji su izuzetno teški za pristup od strane lokalnih organizacija. Grupe žena koje imaju limitirane veštine engleskog jezika, imaju poteškoća da dobiju takve fondove.

Ipak, organizacije koje se vode od žena su dobro postavljene za preduzimanje veoma efikasnih i efektivnih inicijativa u pravcu ravnopravnosti polova i prava žena na opštinskom nivou, kao što je naš Fond Žena Kosova ilustrovao.

Preko fonda Žena Kosova, mi pokušavamo obezbediti način da njihovi važni napori nastave dobijati podrške.

Ključna dostignuća Fonda Žena Kosova

- 2,526 različitih žena (muškaraca) i devojaka su beneficirale do današnjeg datuma , od početka 2015. godine do kraja 2016. godine.
- 713 žena je učestvovalo u procesima donošenja odluka (neke od njih po prvi put)
- Poduzeto je ukupno 90 inicijativa zagovaranja
- 6 javnih politika koje podržavaju potrebe žena i devojaka je promenjeno, kao rezultat inicijativa zagovaranja organizacija koje su dobile grantove
- Povećani su kapaciteti članica MŽK-a u boljem planiranju i pisanju predloga. Kao rezultat čega, članice MŽK-a, uključujući ruralne i manjinske grupe su aplicirale i neke od njih po prvi put osigurale finansijsku podršku od strane raznih donatora.
- Načelnici različitih opština, kao i opštinski službenici za rodnu ravnopravnost su učestvovali u inicijativama članica MŽK
- Članice MŽK su stekle veštine zastupanja koristeći metodu –učenje kroz rad- dok su neke od njih poduzele po prvi put inicijative zagovaranja
- Članice MŽK su prožile znatno suficiranje za njihove inicijative
- Članice MŽK su upućene u korišćenje i održavanje data baze za nadgledanje i evaluaciju kao i procenu njihovog rada

Kako funkcioniše fond Žena Kosova?

Različite organizacije koje su članice MŽK-a su ohrabrene da podnesu aplikacije za inicijative koje će doprineti realizovanju Strateških ciljeva, identifikovanih u Strateškom Planu MŽK-a za godine 2015-2018. Članice MŽK-a su same odabrale ove ciljeve preko procesa konsultovanja. One uključuju:

- Povećanje kapaciteta MŽK-a
- Učešće žena u politici i u procesima donošenja odluka
- Pобоljšanje pristupa žena kvalitetnijoj zdravstvenoj nezi
- Borba protiv nasilja u porodici i trgovine ljudima
- Osnajivanje žena u ekonomskom smislu

Organizacije žena mogu se prijaviti za finansiranje bilo na Albanskom, Srpskom ili Engleskom jeziku, koristeći obrazac za apliciranje koji je dostupan na internet stranici MŽK-a (www.womensnetwork.org).

Kako bi se prijavili za grantove iz fonda Žena Kosova, organizacija mora biti članica MŽK-a; poduzeti inicijative zagovaranja za podršku i promociju prava i interesa žena i devojaka; treba planirati i sprovesti aktivnosti u skladu sa svojom organizacionom strategijom; treba preduzeti aktivnosti koje doprinose strateškom planu MŽK-a; treba dostići osnove i/ili ugrožene osobe i grupe; i trebaju biti u poziciji kada im nedostaju mogućnosti za obezbeđivanje drugih fondova.

Komitet za Razmatranje Grantova Fonda Žena Kosova, koji se bira godišnje od strane članica MŽK-a, sastaje se dva puta godišnje kako bi odlučili dali predlozi za grantove ispunjavaju gore navedene kriterijume i kako bi ih nagradili grantovima, koristeći sistem osnovan na bodovanje.

Više od samo jednog granta...

MŽK takođe obezbeđuje mogućnost razvoja kapaciteta za podnosiocima zahteva za grantove i dobitnike granta radi osnaživanja organizacija naših članova i naše mreže.

MŽK pruža radionice, kao i individualizovano mentorstvo u izradi nacrtu, upravljanju projektnim ciklusom i finansijskom upravljanju, kapacitetima organizacija koji se unapređuju, kako bi aplicirali za finansiranje od drugih donatora u budućnosti.

Podrška MŽK-a za dobitnike grantova ne prestaje u trenutku kada se grant dodeli. Mi nastavljamo da pružamo mentorstvo jedan na jedan za svakog dobitnika granta preko njihove inicijative i često izvan nje.

To uključuje posete na terenu, podizanje veština u upravljanju finansijama, pomaganje u organizovanju, savetovanju u efektivnim strategijama za zastupanje, olakšavajući postavljanje veza sa vladinim službenicima i u rešavanju problema.

Takođe, mi podržavamo naše članove u pro-aktivnom mišljenju oko održivosti, koje uključuje inicijative planiranja i sticanje nivoa podrške zajednice koje će omogućiti njihovim inicijativama da nastave izvan života ovih kratkih projekata.

Za više informacija oko Fonda Žena Kosova, posetite našu internet stranicu (www.womensnetwork.org). Osoblje MŽK-a vam može pružiti dodatne informacije preko e-mail na grants@womensnetwork.org ili preko telefona na +381 (0)38 245 850.

Molimo da nas kontaktirate ako ste zainteresovani za podržavanje preko Fonda Žena Kosova.

„Ovaj Fond koristi za mnogo stvari, počevši od dostojnog načina za aplikaciju pa sve do raportiranja“.

- Članica MŽK-a

Bolja saradnja među ženama članicama skupštine opštine na Severnom Kosovu

Politička situacija na Severnom Kosovu, odnosno tačnije u opštini severna Kosovska Mitrovica ne čini da komunikacija ženama članicama skupštine opštine bude olakšana na Severu sa organizacijama ili aktivistima za ljudska prava u drugom delu grada. Međutim, iako sporim koracima, Udruženje žena Kosovske Mitrovice za ljudska prava (UŽKMLJP) je pronašlo put za rad sa njima.

Ne samo to, ova organizacija je, nakon komuniciranja sa njima, ocenila da ženama članicama skupština opština, iz opština severna Kosovska Mitrovica, Zubin Potok, Zvečane i Leposavić, pored ostalog nedostaju i kapaciteti za zauzimanje. Kako bi pomogli u podizanju njihovih kapaciteta za zauzimanje i lobiranje, kao i kako bismo proširili saznanja o Rezoluciji 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (RSBUN), UŽKMLJP sproveli su projekat uz podršku Fonda žena Kosova (u vrednosti od 2,545€). Ova organizacija je nastavila istu inicijativu u 2015. godini ponovo uz podršku Fonda (u vrednosti od 3.000 €). Ove inicijative su nastavak aktivnosti koje su od izuzetne važnosti za ove žene.

Oko 152 žene članica skupština opština je dobilo saznanja i mnogo informacija sa obuka i sastanaka, koji će im služiti kako bi što bolje obavljale njihov posao. Ksenija Božović, predsednica zajednice četiri opštine Kosovske Mitrovice održala je sastanke u vezi sa rezolucijom 1325. Imale su prostora da razgovaraju i da se upoznaju sa svim potrebnim mehanizmima za sprovođenje Rezolucije 1325, koja naglašava bitnu ulogu koju žene imaju u sprečavanju i rešavanju sukoba, raspodele humanitarne pomoći, izgradnji mira, razgovorima za mir, očuvanju mira i pomirenju u periodu posle sukoba. Putem ove

inicijative, osim kapaciteta stvorene su i veze i oblici saradnje među svim članicama skupština opština iz četiri opštine.

Takođe one su podigle njihove kapacitete u komunikaciji, debati, javnom predstavljanju i rukovodećim sposobnostima.

„Stečene sposobnosti su pomogle članicama skupština opština da imaju bolji učinak, da ojačaju njihovu poziciju na sastancima, tako što su bile vidljivije i što su izražavale njihovo mišljenje na televizijskim emisijama za glasače“, Vetore Velii, izvršna direktorka UŽKMLJP-a.

Na sastancima koji su organizovani uporedo sa obukama, žene članice skupština opština su razgovarale o mogućnostima njihovog angažovanja na potezanju pitanja koja su bitna za žene. Zbog toga su one detaljno razradile i sastavile Strateški plan Grupe žena članica skupština opština koji će moći dalje da se koristi nakon što ga opština usvoji.

„Putem sastanaka možemo zaključiti da su one pokazale spremnost i blagostanje da rade prema zakonima na Kosovu, ali postoje još neke brige u vezi sa sprovođenjem i saglasnošću sa njihovim radom u budućnosti“, rekla je Vetore Velii.

Direktorka ove organizacije je takođe pokušala da započne razgovore o formiranju Kancelarije za rodnu jednakost i o njenoj bitnosti, održavajući intervjuje sa predstavnicima četiri opštine, međutim, zbog političke situacije, kako je ona rekla, „nisu bili spremni da govore, jer su bili frustrirani i ljuti što je Priština odložila stvaranje Zajednice četiri opštine na severu Kosova, i da neće razgovarati ni o čemu, obuhvatajući i Kancelariju za rodnu jednakost“.

Drugi problem na koji su naišli jeste mogućnost da se radi prema planu, jer su članice skupština opština iz četiri opštine čas bile više, čas manje aktivne u periodu sprovođenja.

„Politički problemi su veoma duboki i mi se nadamo da se mogu rešiti na novim izborima 2017. godine, koji će doneti nove žene u Skupštinu opštine“, rekla je Vetone Velii.

Žene članice skupštine opština su odabrale vođe grupa za svaku opštinu, kako bi im saradnja među sobom bila olakšana u budućnosti. Iako je teško da se napreduje u potegnutim pitanjima dok su bitni problemi Kosova još uvek nerešeni, UŽKMLJP neće stati sa radom i nastaviće da pokušava da preko žena članica skupština opština tretira pitanja koja su bitna za žene na Severu Kosova i da saradnja među njima ostane jaka.

Partners-Kosova se zalaže za prava žena na imovinu i nasleđe

Kao što znamo, prava žena na imovinu i nasleđe predstavljaju veliki izazov u kosovskom društvu, budući da se porodična imovina u većini slučajeva deli među muškarcima i sinovima u porodici. Iz tog razloga Partners-Kosova Center for Conflict Management je i ove godine nastavio inicijativu podizanja svesti i zalaganja za učestvovanje žena u imovinskim pravima i nasledstvu uz podršku Fonda žena Kosova (u iznosu od 2,390€), pošto je jedna slična inicijativa podržana od strane Fonda i 2014. godine.

Partners Kosova je saradivao sa grupom devojaka i momaka, žena i muškaraca, kao i sa predstavnicima različitih institucija u opštini Mališevo i Orahovac, kako bi podigao svest i pružio informacije kako se zalagati za prava žena na imovinu i nasledstvo.

Ova saradnja je obuhvatila sastanke sa opštinskim službenicima za rodnu jednakost u svakoj od opština. Tokom ovih sastanaka su održane prezentacije, čiji je fokus bio na pravima žena u podeli imovine i pružanju uputstava kako da se one zalažu za ova prava u relevantnim institucijama.

„U budućnosti delićemo imovinu jednako za oba deteta“; rekao je jedan od učesnika na sastancima koji su održani

u opštini Mališevo, a jedan drugi je rekao „saznanja o pravima na imovinu ćemo preneti i njihovim ćerkama“.

Fatime Limaj, koja je takođe učestvovala na sastanku, dala je sugestiju da se deca u školama informišu o jednakim pravima na imovinu i nasledstvo bez rodne razlike.

„Tako ćemo ih najbolje osvestiti od ranog uzrasta, kako bismo stvorili kulturu o jednakim pravima“, rekla je ona.

Ovi sastanci su takođe poslužili da se žene i mladi informišu još više o konkretnim slučajevima. Na jednom od sastanaka održanom u Orahovcu, prisutnom građanske sudije, predstavnici kancelarije za besplatnu pravnu pomoć su detaljno odgovorili na njihova pitanja u vezi sa slučajevima porodičnih sukoba, kada su žene želele da registruju imovinu na njihovo ime.

Ova inicijativa je dala veoma uspešne rezultate, 60 žena i mladih je informisano o pravima koja im pripadaju, mnoge od njih su počele otvoreno da govore o njihovim pravima na imovinu i nasledstvo pred širom publikom, a za žene koje su bile u sudskom sporu zbog njihovih prava, bila je pružana mogućnost da koriste informacije koje su dobile u organizovanim aktivnostima. One su, pored ostalog, naglasile i bitnost obuhvatanja mladih i planiraju da nastave da dele informacije koje su dobile od drugih, pogotovu omladini.

Nemoj da ćutiš! Prijavi seksualno uznemiravanje

Zna se da je 48.5% Kosovara doživelo neku vrstu seksualnog uznemiravanja tokom njihovog života, u međuvremenu, samo 2014. godine¹, 45.2% je doživelo ovu vrstu uznemiravanja. Državni univerziteti imaju Kodeks ponašanja, u kojem se termin

¹ MŽK Seksualno uznemiravanje na Kosovu, Priština, Kosovo: MŽK, 2016.

„seksualno uznemiravanje“ ne pominje jasno ili određeno, a mehanizmi prijavljivanja su nejasni. Kao posledica toga, prijavljivanje seksualnog uznemiravanja na univerzitetima je minimalno.

Dakle, više od 200 studenata je obavešteno o seksualnom uznemiravanju i negativnim posledicama po zdravlje žrtava putem projekta „Tretiranje seksualnog uznemiravanja i stvaranje zaštitnih mehanizama na državnim univerzitetima u Prištini i Đakovici“, koji je sproveo 2015. godine Artpolis zajedno sa Aktivnim ženama Đakovice (AŽĐ) uz podršku Fonda žena Kosova (u vrednosti od 7,600€).

Artpolis i AŽĐ su obavestili studente Univerziteta u Prištini i onog u Đakovici o tome kako

se mogu tretirati seksualna uznemiravanja i da se stvore mehanizmi zaštite unutar ovih univerziteta, putem raznih sastanaka sa njima, posebno je 41 student upoznat izbliza sa kosovskim zakonodavstvom protiv seksualnih uznemiravanja, kao i sa identifikacijom, tretiranjem i prijavljivanjem seksualnih uznemiravanja unutar njihovih univerziteta.

One su se sastale sa univerzitetским zvaničnicima, kao i sa onima iz obrazovnih institucija, kao što su rektori, dekani i studentske grupe, i dobrovoljno su lobirale za stvaranje mehanizama za tretiranje seksualnih uznemiravanja. Kao rezultat ovih sastanaka, rektor Univerziteta u Đakovici je predstavio projekat i zahtev pred Senatом Univerziteta u Đakovici. On je obećao studentima da će inicirati stvaranje ovog mehanizma, ali da za tako nešto treba vremena imajući u vidu okolnosti i izazove unutar samog Univerziteta.

„Znajući da imamo mnogo žena koje ne znaju šta je seksualno uznemiravanje ili kako da ga prijave, ni muškarci nisu svesni da oni seksualno uznemiravaju žene, to je dug i težak put, ali mi treba

da nastavimo da radimo na podizanju svesti u vezi sa ovim pitanjem“, rekla je Zana Hoxha- Krasniqi, izvršna direktorka Artpolis-a. Tokom kontakta sa studentima, videlo se da devojke i momci nisu dovoljno informisani o seksualnom uznemiravanju, i da mnogi momci nisu bili svesni da uznemiravaju.

„Nisam znao da uznemiravam, mislio sam da flertujem“, rekao je jedan od momaka učesnika. „Nismo znali, da ukoliko kažemo devojci koliko si lepa ili ukoliko konstantno insistiramo da od nje dobijemo broj telefona ili instagram, da je to uznemiravanje. Mi smo mislili da se devojke bolje osećaju ukoliko ih konstantno uznemiravamo“.

Kao deo projekta, pet studenata sa ovih univerziteta je zajedno sa profesionalnim glumcima odigralo umetničku predstavu, predstavu za podizanje svesti „Nemoj da ćutiš“, koja je prikazivana tokom decembra na oba univerziteta u Prištini i u Đakovici, uključujući veliki broj prisutnih studenata i predavača. Osaženi, nakon svake predstave, studenti su podelili informativne brošure na svim fakultetima pojedinačno, postavljajući ih na određene table. Oni su takođe informisali njihove kolege , zainteresovane studente i univerzitetsko osoblje o seksualnom uznemiravanju i načinima kako se može prijaviti seksualno uznemiravanje kada se dogodi unutar univerziteta.

Tretiranje seksualnih uznemiravanja na kosovskim univerzitetima ostaje izazov kao posledica nedostatka volje određenih institucija da ih tretiraju. Ali, sada trupa ojačanih i osvešćenih devojaka i momaka neće ćutati tokom suočavanja sa seksualnim uznemiravanjem, ne samo na univerzitetima, već bilo gde. Artpolis će nastaviti ovu inicijativu, i uz podršku drugih donatora, proširujući se na ostale državne univerzitete u Kosovskoj Mitrovici i u Prizrenu. Šta više, Artpolis planira da sastavi dokument o politikama za sve državne univerzitete, kako bi potrebne politike o ovom pitanju postale deo svih postojećih politika ovih univerziteta.

Albanske i srpske žene rade i jačaju jedna drugu

Žene iz kosovskih sela nisu dobro informisane o njihovim pravima i mogućnostima koje one imaju u učestvovanju u politici i sticanju pozicija na kojima se odlučuje. Otvorena vrata, zajedno da organizacijom Ruka Ruci, videle su kao neophodno da što više ojačaju žene putem projekta „Jačanje žena putem stvaranja i aktiviranja dve grupe zajednica kako bi se povećala savesnost u vezi sa pravima žena i njihovim učestvovanjem u politici i odlučivanju“, podržanom od strane Fonda žena Kosova (u iznosu od 7,590€).

Iz ovog projekta koji je trajao šest meseci, koristi je imalo 450 nezaposlenih žena i devojaka, žrtava nasilja u porodici i sa ograničenim sposobnostima. Cilj je bio da se osim njihovog jačanja pruža i prostor za saradnju između različitih etničkih grupa i da se vide problemi na koje one nailaze. Dakle, korisnice dolaze iz šest kosovskih sela: Ajvalija, Devet Jugovića, Slivovo, gde žive samo Albanci i Bamiřesi, Ugljar i Gračanica, gde žive samo Srbi.

„Komunikacija među ženama iz albanske i srpske zajednice, korisnica ovog projekta ojačala je odnose među njima. One su shvatile da sa obe strane postoji isti mentalitet, gde postojanje jake patrijarhalne tradicije, nedostatak obrazovanja i samouverenosti ometa žene da traže njihova prava“, rekla je Nevenka Rikalo, direktora organizacije Ruka Ruci.

Sve žene učesnice su detaljnije obavesteone o zakonodavstvu na snazi, kako bi im se pomoglo i postizanju njihovih ciljeva i/ili njihovog svakodnevnog posla. Putem informacija su im pružane i mogućnosti u obliku obuka o podizanju kapaciteta za osveščivanje i komunikaciju kako bi imale mogućnosti da budu aktivno obuhvaćene u promovisanje prava žena i da rade za zajednički cilj, kao što je rodna ravnopravnost.

„Mi nikada nismo učestvovala u ovakvim obukama. Osećamo se jače pošto smo aktivno obuhvaćene svim organizovanim aktivnostima“, rekla je jedna od učesnica u obuci.

I predstavnici institucija su pozdravili ovu inicijativu. Predstavnica za rodnu ravnopravnost u opštini Gračanica je rekla da će obuhvatanje žena u rešavanju problema zajednice podići njihovu svest o njihovim pravima, o zakonskom okviru i zakonodavstvu na snazi na centralnom i opštinskom nivou, kao i o načinima kako da ove zakonske instrumente preokrenu u njihovu korist.

„Ove inicijative su ohrabrine žene koje žive u ruralnim i izolovanim zonama da počnu da menjaju sadašnje stanje, kako bi tražile izmene kao njihovo pravo“, rekla je službenica za rodnu jednakost u opštini Gračanica.

Tokom sprovođenja projekta stvorene su grupe žena iz određenih zajednica koje će nastaviti da zastupaju interese žena na lokalnom i centralnom nivou. Preko stečenih sposobnosti o uslugama i zakonodavstvu, one će nastaviti da guraju napred pitanja žena u zajednici u kojoj deluju, kao i da podižu svest žena i devojaka o njihovim pravima kako bi ih i dalje jačale.

Zakon o slepim licima se svakog dana sve više sprovodi

Videći probleme na koje slepe osobe nailaze svakog dana, Komitet slepih žena Kosova (KSŽK) je organizovao konsultativne sastanke sa ostalim udruženjima, na kojima su identifikovani nedostaci i konkretizovani problemi u vezi sa ne sprovođenjem Zakona o slepim licima Br. 04/L-092, odnosno člana 13, koji reguliše javni saobraćaj za slepa lica.

Kako bi se preduzele mere za ove probleme KSŽK je započeo zalaganje za obezbeđivanje prevoza bez smetnji za slepe osobe 2015. godine, uz podršku Fonda žena Kosova (u iznosu od 2,750€). Korisnici ovog projekta su bila slepa lica.

One su intenzivno organizovale sastanke sa visokim zvaničnicima kako bi se što više zalagale u pravcu poboljšanja ovog pitanja. Zvaničnicima opštine Priština je data sugestija da ekonomski subjekti linija gradskog saobraćaja budu obavezni da poštuju zakon. Tokom sastanka sa predsednikom opštine Priština, Shpend-om Ahmeti, on je obećao da će se učiniti sve što je moguće za obezbeđivanje besplatnog prevoza, međutim opština Priština, ne dugo nakon sastanka, je postavila poseban trotoar za slepe od hotela Grand do Ministarstva pravde.

„Postigli smo ovaj cilj koji je bio neophodan za slepa lica, koja su i zadovoljna zalaganjima i radom koji je izvršen“, rekla je vidno sretna Bajramshashe Jetullahu, izvršna direktorka KSŽK.

One su održale sastanak i sa ženama poslanicama, i kao sa aktivistkinjama opštine Priština, koje su obaveštene u vezi sa nedostacima u sprovođenju zakona. Uz njihovu potpunu podršku, zajedno su odlučile da u septembru, u okviru Komisije za ljudska prava i slobode i rodnu ravnopravnost, organizuje zajednička radionica s ciljem obaveštavanja ove komisije i odgovornih organa o ne sprovođenju zakona.

KSŽK se takođe fokusirao i na ostale detalje u vezi sa povredama bitnih prava koja proizilaze iz ovog zakona, o čemu je dobio i pravno- praktičnu ekspertizu o njegovom sprovođenju uz niže troškove, obuhvatajući i amandmane u određenim delovima, s ciljem da ovaj zakon bude stabilniji i realniji za ekonomsko- društvene okolnosti na Kosovu.

Preko sastanaka, KSŽK je postigao da ubedi relevantne institucije da sprovode Zakon o slepim licima u praksi, konkretnije član 13, a i donete su zajedničke preporuke s ciljem tretiranja konkretnih izazova.

U isto vreme kada se ovaj zakon sprovodio, KSŽK je uspeo da započne još jedan drugi projekat kako bi nastavio sa tretiranjem brda drugih članova u istom zakonu. MŽK je konstantno pružala podršku KSŽK-u, kako bi doprinela u postizanju osnovnih prava slepih lica na Kosovu.

PEA doprinosi u sprečavanju trafikinga ljudskim bićima

Iz medija i iz međunarodnih izveštaja se zna da su slučajevi trafikinga ljudskim bićima česti, ali postavlja se pitanje koliko su o ovom pitanju informisani građani Kosova. Iz ovih razloga je organizacija članica MŽK-a „Psihoterapeuti na delu (PEA)“ iz Gnjilane preuzela inicijativu o potezanju ovog pitanja u pravcu sprečavanja trafikinga ljudskim bićima, uz podršku Fonda žena Kosova (u vrednosti od ,520€).

PEA je organizovala sedam radionica na kojima su učesnici aktivno i produktivno raspravljali o trafikingu ljudskim bićima. Ova debata je rezultirala podizanjem svesti preko 1000 devojaka i momaka iz opštine Gnjilane.

„Ranije nismo znali kome da se obratimo, bili smo neinformisani“, rekao je jedan od učesnika u obuci.

Prema Sevdije Musliu, izvršnoj direktorki organizacije PEA, „nakon obuka i informacija koje su dobile, žene i devojke se osećaju sigurnije da pričaju o njihovim problemima. Sada one mogu da se obrate institucijama i da im ispričaju šta im se dogodilo“.

Kako bi tretirali pitanje nedostatka tačnih informacija oko ove teme, PEA je sarađivala sa lokalnom radio stanicom „Produksioni i Lirë“ (Slobodna produkcija), na kojoj je Sevdije Musliu govorila o trafikingu ljudskim bićima. Takođe je objasnila šta podrazumeva ova pojava, kako se događa i kako treba da je sprečimo. Efekat ove emisije je bio uspešan, imajući u vidu da je emisija emitovana četiri puta u toku pet meseci.

PEA je takođe organizovala i okrugli sto sa predstavnicima opštine Gnjilane, policije i Uprave za obrazovanje i iz Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS), kako bi razgovarali o pojavi trafikinga ljudskim bićima, putem kojih se posle zagovaralo kod odgovornih institucija. Državni organi su sada osvešćeni o potrebi koja postoji o preventivnoj pažnji o zaštiti građana, pogotovu mladih.

Iako je projekat završen, organizacija PEA je nastavila sa njenim aktivnostima. Između ostalih, Uprava za obrazovanje u opštini Gnjilane je pozvala ovu organizaciju da održi prezentacije u srednjim školama tokom dana aktivizma protiv nasilja po rodnom osnovu.

Žene i devojke iz Dragaša sada sa istraživanjem o pristupu zdravstvenoj nezi

Žene i devojke iz opštine Dragaš, osim činjenice da žive na dosta izolovanoj teritoriji, njima je često onemogućen i pristup kvalitetnoj zdravstvenoj nezi, jer se mnoge od usluga uopšte ne pružaju. Ali, ubrzo, početkom 2017. godine, ova opština će imati mamograf u Glavnom centru za porodičnu medicinu, u kojem će se zaposliti jedna lekarka.

Od juna 2015. godine, ženama i devojkaama ovog regiona, po prvi put je data mogućnost da izraze njihovo nezadovoljstvo u vezi sa pristupom kvalitetnoj zdravstvenoj nezi. Ovo je postalo moguće zahvaljujući projektu „Žene, zdravlje i njihovo zakonsko

pravo“, koji je sproveo Udruženje Inicijativa žena, koje su ostvarile istraživanje, od strane Fonda žena Kosova (u vrednosti od 2,822€).

U početku, putem učestvovanja u emisiji debatnog karaktera, na radio Šaru i Gora, one su obavestile u upoznale građane opštine Dragaš o započinjanju istraživanja koje će tretirati pristup žena kvalitetnoj zdravstvenoj nezi. Aktivistkinje iz opštine Dragaš je obučilo osoblje MŽK-a o tehnikama istraživanja, odabiru uzorka i njegovog poštovanja. One su izabrale i lokacije na kojima će realizovati anketiranje. Tokom četiri meseca, one su realizovale istraživanje, u kojem su anketirale 170 žena i devojaka iz albanske, goranske i bošnjačke zajednice.

Zatim su organizovale sastanke sa opštinskim zvaničnicima, s ciljem njihovog obaveštavanja o ovom istraživanju, kao i da bi podstakle saradnju u tretiranju preporuka koje su proizašle iz izveštaja o istraživanju. Pripremljeni su flajeri i ostali informativni materijalni, koji su za cilj imali da obrazuju građane zakonima i njihovim zakonskim pravima, a fokusom na [Zakon o zdravstvu i Kodeks ponašanja](#).

„Projekat je imao velikog uticaja na politički faktor u opštini, što podrazumeva i na Upravu za zdravlje u opštini Dragaš“, rekla je Xhejrane Lokaj, direktorka Udruženja Inicijativa žena.

Glavni nalazi ovog istraživanja pokazuju da samo 15,29% žena i devojaka imaju saznanja o Zakonu o zdravstvu. Samo 10% žena i devojaka koriste javne zdravstvene institucije, a samo 6,47% njih je zadovoljno zdravstvenim uslugama koje pružaju javne institucije. Oko 28,81 % žena i devojka više žele da budu tretirane u privatnim ordinacijama i klinikama, naglašavajući da ovde primaju bolje usluge, vreme pružanja usluga je kraće, a poverenje je veće. Drugi problem koji su žene i devojke naglasile jeste nedostatak aparature za dijagnostifikaciju raka, a posebno nedostatak mamografa.

Videći potrebe žena i devojaka, ova organizacija je odmah počelo zalaganje u opštini radi obezbeđivanja mamografa za opštinu Dragaš, opština je donela odluku da će se mamograf obezbediti najkasnije 2017. godine.

„Kupićemo aparat za mamografiju i nakon toga ćemo nastaviti sa drugom inicijativom obezbeđivanja radiologa. Mi intenzivno radimo. Aparat za mamografiju će platiti opština, ova odluka je doneta“; rekla je Xhejrane Lokaj.

Budući da u Glavnom centru porodične medicine u Dragašu nije bilo nijednog zaposlenog lekara, jedan od zahteva žena je bilo zapošljavanje jednog lekara.

„Preporučili smo ovo na lokalnom nivou, gde je uzeto u obzor to što je predsednik opštine obećao da će se u prvom polugođu 2017. godine zaposliti jedan lekar u našoj opštini“; dodala je ona.

Organizacija će zajedno da ženama i devojkama korisnicama nastaviti njihovo zalaganje kod institucija koje odlučuju na lokalnom i centralnom nivou. Prema preporukama koje su proizišle iz ovog istraživanja, one će nastaviti da traže reforme u zdravstvenom sistemu, aktiviranje mehanizama za praćenje preko inspektora što će doprineti podizanju odgovornosti na radu, u sprovođenju zakona koji regulišu život i blagostanje građana, snabdevanje posterima u državnim apotekama, kao i oživljavanje zdravstvenih savetodavnih usluga.

Osobe sa invaliditetom osnažene da postanu aktivne u svojim zajednicama

Venera Ljeta je devojka koja pohađa srednju školu. Ona ima mišićnu distrofiju, zdravstveno stanje koje slabi mišiće, potencijalno otežavajući hod ili čak pomeranje delova sopstvenog tela.

‘Ovo je prvi put da me je neko posetio’, rekla je ona predstavnicima Organizacije osoba sa mišićnom distrofijom Kosova (OSMDK) kada su otišli da je posete. ‘Do sada, niko nije došao, a ja sam žudela da se uključim u društvo.’

Dok se osobe sa invaliditetom suočavaju sa mnogim izazovima u životu, možda jedan od najfrustrirajućih je samoća. Mnoge osobe sa invaliditetom na Kosovu nemaju mogućnost interakcije sa ljudima van njihove uže porodice, naročito sa drugim osoba sa invaliditetom i suočavaju se sa sličnim izazovima. Ovo je jedan od pitanja koji se razmatra u novom priručniku pod nazivom 'Društvo i njegov pristup osobama sa invaliditetom'.

'Ponekad je teško odlučiti između ustajanja iz kreveta za učestvovanje na sastanku, za koji je svakako potrebna nečija pomoć, ili jednostavno ne ići', počinje priručnik, citirajući aktivistkinju sa mišićnom distrofijom. 'Da bih mogla biti aktivna, neko mora uvek da mi pomaže da ustajem iz kreveta, da se obučem, da me stavi u kolica i da me prati na sastancima.'

Priručnik se bavi koracima potrebnim za stvaranje jednakih mogućnosti za osobe sa invaliditetom, tako da one mogu da budu više uključene u društvu. Priručnik je pripremljen od strane OSMDK-a, organizacije u Prizrenu kojom predvode i u kojoj rade osobe sa mišićnom distrofijom.

Arben Šalja, konsultant u OSMDK-u je rekao da se ovaj priručnik bavi brojnim pitanjima i tabuima. Na primer, neke osobe sa invaliditetom se nadaju da će jednog dana biti u stanju da stvore porodicu, u suprotnosti sa ubeđenjima koja ljudi imaju

u društvu.

Objavljivanjem ovog priručnika i posetom osoba sa invaliditetom, OSMDK-a je nastojala da pojasni da, uprkos izazovima sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom one mogu da se uključe u društvo. U njihovoj inicijativi, OSMDK-a u partnerstvu sa drugim organizacijama, Vizionarske žene XXI veka iz Hasa, nastoji da poboljša položaj žena starateljke porodice i članova porodice sa invaliditetom. Oni su posetili mnoge porodice koje imaju članove sa invaliditetom, pružajući pomoć, kao što su sanitarni materijali, hrana, smeštaj i ortopedska pomagala. Međutim, ono što je porodicama bilo najpotrebnije je da ih neko poseti.

‘Do sada, osim vas, ni jedno udruženje ili institucija nas nisu posetili’, rekla je Resmije Rahmani iz OSMDK-a, aktivistkinja koja sama ima mišićnu distrofiju. Jedan od najboljih delova posete je bio što je obavljena od strane osoba sa invaliditetom, rekla je ona. Sada, porodice koje su posetili znaju da postoje mogućnosti za članove njihovih porodica da izađu, putuju i budu aktivni deo društva. ‘Nakon ove posete oni sada žele da budu deo svakog sastanka i aktivnosti’, rekla je Rahmani.

Tokom posete, OSMDK je takođe sprovela istraživanje, tražeći od porodica da popune upitnik. ‘Staratelji i osobe sa mišićnom distrofijom su dobili posebne upitnike’, rekla je Antigona Šestan, izvršni direktor OSMDK-a. ‘Međutim, činjenica da nije postojala doslednost u izjavama roditelja ili staratelja i onih od strane osoba sa mišićnom distrofijom o njihovim potrebama i problemima, je izazvala zabrinutost’. Još uvek postoji mnogo toga da se uradi, rekla je ona.

Na primer, u nekim slučajevima, partnerske organizacije nailaze na slučajeve u kojima su osobe sa invaliditetom potpuno izolovane osobe iz društva, rekla je Marte Prenkpaljaj, direktor Vizionarskih žena XXI veka. ‘Većina osoba koje pate od ovog stanja čak ne idu u školu’, rekla je ona. ‘One ostaju daleko zatvorene u svojim domovima. Ovaj problem mora da se

predstavi Ministarstvu prosvete’.

Na osnovu nalaza iz njihovog upitnika i upotrebom priručnika, OSMDK i Vizionarske žene XXI veka iz su identifikovale ovo pitanje, među ostalim tačkama zagovaranja. Oni su počeli da obaveštavaju lokalne vlasti u Prizrenu i građane o problemima sa kojima se staratelji osoba sa invaliditetom suočavaju, pozivajući na akcije koje će poboljšati njihove živote. Oni su takođe razgovarali o penzijama za osobe sa invaliditetom, ne samo za staratelje, zato što su mnoge osobe sa invaliditetom izrazile zabrinutost da bi jednoga dana mogle da ostanu bez staratelja i da će im biti potrebna finansijska podrška.

Na kraju, možda najveći uspeh inicijative uz podršku Fonda žena Kosova (7.827 €) je bio da su osobe sa invaliditetom informisane da nisu same i njihovo osnaživanje da postanu aktivnije u zalaganju za svoja prava. ‘Osobe koje su posećene kroz ovaj projekat su postale aktivisti i sada mogu da doprinesu u njihovim zajednicama’, rekla je Šalja.

Gjilane, Vitina počinju sa institucionalizacijom rodno odgovornog budžetiranja

Rodno odgovorno budžetiranje (ROB) obuhvata obezbeđivanje da je rodna perspektiva uključena tokom budžetskog procesa u planiranju, implementaciji, nagledanju i evaluaciji korišćenje javnih rashoda. Ono nudi pravedniji, efektivniji, efikasniji i transparentniji način planiranja i izvršenja budžeta vlade. Novi kosovski Zakon o ravnopravnosti polova (2015.) je učinio ROB zakonskom obavezom za sve budžetske organizacije na Kosovu, uključujući opštine. Pored toga, budžetski cirkular 2017/01, usvojen od strane Ministarstva finansija u junu 2017. godine, podstiče sve opštine da integrišu ROB u svojim godišnjim budžetima.

Međutim, ROB je prilično novi koncept kako na Kosovu tako i drugim mestima. Od početka 2016. godine, nekoliko budžetskih organizacija na Kosovu su počele sprovođenje ove zakonske obaveze, uključujući opštine Vitina i Gnjilane. Stoga, Centar za zaštitu i rehabilitaciju žena i dece *Liria* u Gnjilanu i nevladina organizacija *Legjenda* u Vitini su odlučili da se udruže da ubrazaju proces institucionalizacije ROB-a u njihovim opštinama.

Podržani od strane Fonda žena Kosova (7.780 €), ovi članovi MŽK-a su počeli sa organizovanjem informativnih sastanaka sa ženama opštinskim odbornicima, članovima Kosovskog lobija za rodnu ravnopravnost i drugim ženama aktivnim u svojim zajednicama. Oni su objasnili koncept ROB-a i ubedili ih o njegovom značaju.

'Oni su ranije smatrali da se odnosi samo na jedan pol', rekla je Meljihate Osmani, koordinator projekta na terenu *Legjenda*. 'Oni sada znaju da tokom planiranja budžeta, budžet treba da bude podeljen na osnovu [potreba] oba pola.'

Naime, ROB crpi iz rodne analize da bi se identifikovale potrebe različitih žena i muškaraca na meti raznih vladinih programa, osiguravajući da su takvi programi izrađeni da bolje upoznamo potencijalno različite potrebe i interese žena i muškaraca.

Zatim, *Legjenda* i *Lirija* su ugovorili stručnjake ROB-a koji su pružili niz obuka u Gnjilanu i Vitini, u kojima su učestvovala 147 osoba. Učesnici su uključili finansijske službenike, službenike za rodnu ravnopravnost, direktore opštinskih uprava i žene opštinske odbornike. Vršilac obuke je istakao značaj obavljanja istraživanja pre planiranja budžeta, kao i obezbeđivanje prikupljanja rodno razvrstanih podataka.

S obzirom da je Opština Kamenica napravila neke inovativne uspehe ka integraciji ROB-a u svojim budžetskim dokumentima i procesima, partneri u projektu su ih pozvali da podele svoja iskustva. Zvaničnici iz Gnjilana i Vitine su mnogo šta naučili od iskustva Kamenice intregrišući ROB u svom srednjoročnom budžetskom okviru.

Sastanci i obuke su efikasno poboljšali svest o ROB-u među ključnim institucijama, kao i lokalnim liderima koji mogu da smatraju institucije odgovornim za sprovođenje njihovih zakonskih obaveza koje se odnose na ROB. Nakon ovih sastanaka nekoliko članova skupštine su verbalno izrazili svoju posvećenost unapređenju rodne ravnopravnosti u svojim opštinama.

‘Ovaj projekat je bio veoma uspešan’, rekla je Nazife Jonuzi, izvršni direktor *Lirija*, ‘pošto je veoma mali broj zvaničnika ranije imao saznanja o ROB-u [ili] šta to znači; i vrlo malo njih su ga ranije praktično sprovodili u njihovim institucijama’.

Dok će promena stavova, unapređenje kapaciteta i održiva institucionalizacija ROB-a zahtevati vreme, ova inicijativa ima neke važne početne uspehe. Prvo, ova inicijativa je učinila zvaničnike i aktiviste u ove dve opštine svesnijim o ROB-u, što

podrazumeva i kako da ga primene u svojim opštinama. Drugo, opština Gnjilane je donela odluku da počne ohrabrivanje žena da se prijave kada postoje radna mesta za civilne službenike. U vezi sa obezbeđivanjem uravnotežene javne potrošnje na žene i muškarce, kao i veće rodne ravnopravnosti unutar javnih službi i u procesima donošenja odluka, ova afirmativna akcija je važan korak ka unapređenju rodne ravnopravnosti. Takve afirmativne akcije su predviđene u okviru Zakona o ravnopravnosti polova, iako su ih nekoliko institucija do danas upotrebile. Sa ovom zvaničnom odlukom, opština Gnjilane predstavlja veoma pozitivan primer iz kojeg druge opštine i institucije na centralnom nivou mogu da uče. Treće, ova akcija je ojačala saradnju između dve organizacije koje planiraju da nastave zalaganje u pravcu održive institucionalizacije ROB-a u opštinama Gnjilane i Vitina.

Srbica se zajednički ujedinjuje protiv nasilja u porodici

Nasilje u porodici je zločin na Kosovu. Ipak, u društvu mnoge osobe na Kosovu razmatraju nasilje u porodici privatnom stvari koja treba da se rešava unutar porodice, pokazalo je nedavno istraživanje pod nazivom *Nema više opravdanja* od strane Mreže žena Kosova (MŽK). Kao rezultat toga, krivična dela nasilja u porodici nisu uvek prijavljena. Neke osobe takođe ne znaju kako da prijave zločine nasilja u porodici. Kada se prijavljuju, institucije nemaju uvek najviše koordinirani odgovor u pružanju pomoći i osnaživanju preživelim od nasilja u porodici.

Centar žena *Prehja*, član MŽK-a, je bio zabrinut o meri u kojoj žene i devojke koje pate od nasilja u porodici u njihovoj opštini Srbica imaju pristup institucionalnoj podršci. Stoga, uz

donacije iz Fonda žena Kosova (2.938€), u periodu od novembra 2015. do februara 2016. godine su se sastali sa oko 1.850 žena, devojaka, muškaraca i mladića u njihovoj opštini, dajući im brošure koje su sadržale informacije o Zakonu protiv nasilja u porodici i sudskim postupcima koje treba slediti u slučajevima nasilja u porodici. Tokom sastanaka sa ženama i devojkama, centar *Prehja* je identifikovao oko 200 devojaka i žena iz ruralnih područja koje se suočavaju sa fizičkim, psihološkim ili drugim oblicima nasilja, da im pomogne u obezbeđivanju institucionalne podrške.

Prema centru *Prehja*, seoske žene i devojke u Srbici sada su "više informisane i slobodne da rešavaju probleme sa kojima se suočavaju", rekla je Iliriana Šalja, koordinator projekta. "Sada će one biti sigurnije u prijavljivanju nasilja".

Pored toga, centar *Prehja* se uspešno zalagao za opštinske institucije da preduzmu konkretne korake ka poboljšanju saradnje sa civilnim društvom i bolje rešavanje porodičnog nasilja. *Prehja* je blisko sarađivao sa Skupštinom opštine Srbica, koja je kreirala i odobrila novu strategiju protiv nasilja u porodici za njihovu opštinu.

Pored toga, nakon zagovaranja od strane *Prehja*, opštinske institucije, uključujući Odeljenje za administraciju, Kancelariju za rodnu ravnopravnost, Kancelariju za ljudska prava i Centar za socijalni rad su se svi posvetili u pružanju podrške u rešavanju situacija nasilja u porodici. Takođe je poboljšana koordinacija između policije, tužilaštva i sudova u rešavanju slučajeva nasilja u porodici. Kao rezultat ove inicijative, oni su poboljšali svoj odgovor, obezbeđujući da slučajevi nasilja u porodici nisu zatvoreni bez obaveštavanja suda ili tužilaštva.

Da bi se olakšalo praćenje rada sudova i pristup žena pravdi, centar *Prehja* je takođe postigao sporazum sa ogrankom Osnovnog suda u Mitrovici u Srbici, pri čemu sud redovno daje informacije organizaciji o broju slučajeva nasilja u porodici. Sa trenutnim najnovijim informacijama o slučajevima, *Prehja* je u

stanju da prati ročišta suda, ka unapređenju pristupa pravdi u slučajevima nasilja u porodici.

Iako se finansijska podrška od strane Fonda žena Kosova završila, *Prehja* je uspostavio snažne temelje za borbu protiv porodičnog nasilja u njihovoj opštini, prednosti koje će se održati u budućnosti. Osim poboljšanja svesti među ženama i jačanju koordinacije među institucijama, *Prehja* je postigao dogovor sa opštinama Srbica, kroz koji će organizacija nastaviti sa učestvovanjem u sprovođenju opštinske strategije protiv nasilja u porodici. Na ovaj način, *Prehja* će nastaviti da radi sa opštinskim vlastima u cilju smanjenja nasilja u porodici u budućnosti.

Građani Peći ujedinjeni ka zaustavljanju rodno zasnovanog nasilja

"Neću dozvoliti da moja moja devojka izlazi sa kratkom suknjom", rekao je dečak.

"U redu je da otac udari majku", rekao je drugi dečak.

Ovo su bili među komentarima mladih uzrasta od 14 do 15 godina kada je Centar za dobrobit žena (CDŽ) počeo da se sastaje sa učenicima u opštini Peć.

'Ovi komentari su zabrinjavajući', izjavila je izvršni direktor CDŽ-a Ardita Ramizi Balja 'posebno imajući u vidu činjenicu da učenici daju takve komentare". Ovakvi stavovi podstiču decu da budu nasilni, kao i da prihvate nasilje, rekla je ona. Ako postoje takva verovanja kod dece, to pokazuje da ostaje još mnogo toga da se uradi po ovom pitanju šire u društvu.

Naime, dva nedavno objavljena izveštaja Mreže žena Kosova o nasilju u porodici pod nazivom *Seksualno*

uznemiravanje na Kosovu i Nema više opravdanja, su dokazali da su stavovi ove omladine veoma rasprostranjeni širom kosovskog društva. Ovo je deo razloga što CDŽ-a ulazi u učionice, tražeći edukovanje mladih o rodno zasnovanom nasilju, ka transformaciji stavova koji omogućavaju da se nasilje dogodi.

Uz podršku Fonda žena Kosova (2.980 €), CDŽ je nastojao da podigne svest u svojoj zajednici o posledicama rodno zasnovanog nasilja, uključujući i među studentima, predstavnicima opštinskih institucija i direktorima škola. Kroz obuke, diskusije i prezentacije u školama, oni su dostigli do 280 učenika, kao i 60 žena i muškaraca u opštini Peć sa informacijama o nasilju u porodici. Oni su takođe predstavili informacije o različitim oblicima nasilja na Radiju Dukađini i Radiju Peć, objašnjavajući građanima šta predstavlja fizičko, emocionalno, psihološko i ekonomsko nasilje.

Pored toga, u nastojanju da se obezbedi bolje i brže usluge za žene koje pate od nasilja, CDŽ je organizovao dva okrugla stola sa predstavnicima različitih institucija koji rade sa osobama koje su pretrpele nasilje u porodici.

'Mi kao organizacija imamo sklonište gde žene i deca koja su žrtve nasilja u porodici mogu da odu', rekao je Ramizi Balja. Njihovo dugogodišnje iskustvo sa skloništem u radu sa ženama i decom koji su pretrpeli nasilje im je obezbedilo detaljno poznavanje u vezi sa izazovima sa kojima se suočavaju osobe koje pate od nasilja, kao i manjkavostima institucija. Kroz sastanke sa institucijama, nastojali su da se poboljša institucionalni pristup u skladu sa postojećim zakonskim okvirom, za osiguravanje zaštite i sigurnosti za osobe koje trpe nasilje.

Sada, kao rezultat toga, institucije imaju bolje razumevanje o poboljšanjima potrebnim da bi se ženama i deci koja su pretrpela nasilje obezbedile bolje usluge. Važan ishod ove inicijative je da obrazovne institucije sada bolje razumeju svoju dužnost da obaveste nadležne organe o svakom slučaju nasilja u porodici

koji je njima prijavljen. Zvaničnici su se obavezali da više rade sa profesorima i nastavnicima u identifikovanju slučajeva nasilja, kako bi se rano intervenisalo i sprečilo dodatno nasilje.

Osim toga, inicijativa CDŽ-a je učinila osobe svesnijim o tome da je ženama potrebna podrška ne samo od strane institucija, već i iz društva. Sticanje boljeg razumevanja o nasilju u porodici omogućava studentima da budu oprezniji i učinilo ih je svesnim kako da prijave slučajeve nasilja, naročito kako da pomognu svojim prijateljima ili članovima porodice ako doživljavaju nasilje u porodici. Sve u svemu, zajednica je svesnija o strategijama za stvaranje kulture nenasilja, tako da svaki član njihovog društva može da se oseća sigurnim.

Seoske žene saznajte više o reproduktivnom zdravlju

Reproduktivno zdravlje i dalje ostaje prilično tabu tema u javnom diskursu. To nije nešto o čemu ljudi pričaju. Nedovoljna edukacija o reproduktivnom zdravlju očigledno doprinosi niskoj upotrebi kontraceptivnih sredstava i visokoj stopi abortusa na Kosovu zbog neplaniranih trudnoća, zaključilo je nedavno istraživanje od strane Mreže žena Kosova (MŽK).

Podržani od strane Fonda žena Kosova (7.190 €), Udruženje za obrazovanje i brigu o porodici (UOBO) i organizacija Divine Women su saradivale

radi podizanja svesti o reproduktivnom zdravlju držeći 48 radionica u opštinama Đakovica i Gnjilane. Kroz ove sastanke, 441 žena i devojaka uzrasta 11 do 55 godina iz osam sela su

stekle znanje o reproduktivnom zdravlju i zaštitnim merama, uključujući protiv seksualno prenosivih bolesti. S obzirom da su dolazile iz udaljenih područja, mnoge učesnice su prekinule svoje obrazovanje posle osnovne škole, tako da nisu dobile nikakvo formalno obrazovanje u vezi sa reproduktivnim zdravljem. Ovo je bio njihov prvi put.

Partnerske organizacije su ispitale žene u pogledu bilo kakvog prethodnog iskustva kojeg su imale sa posetom ginekologa ili koristeći različite metode kontracepcije. Muškarci su takođe ispitani. One su smatrale odgovore veoma zabrinjavajućim.

'Devojke ne obavljaju ginekološke preglede zbog predrasuda', izjavile su učesnice tokom sastanaka. Neke su možda posetile privatne klinike, tako da se njihov identitet čuva više poverljivim, izjavile su one. Međutim, ne može svako da priušti da odlazi u posetu privatnim klinikama. To može da znači da neke mlade žene nisu dobile informacije o reproduktivnom zdravlju ili opcijama o planiranju porodice.

Ova inicijativa je njima pružila priliku da nauče više o ovim temama u sigurnom prostoru. Žene i devojke koje su uključene u inicijativu su izjavile da su veoma zadovoljne, jer nikada ranije nisu dobile takve informacije. One su rekle da će one preneti znanje koje su stekle drugim devojkaama i ženama koje nisu u prisustvu.

Naš dom se zalaže za pokretanje rodnog budžetiranja

Četiri opštine sa većinskim srpskim stanovništvom Klokot, Novo Brdo, Parteš i Štrpce su preduzele prve korake ka uvođenju rodno odgovornog budžetiranja u svojim opštinama.

Rodno odgovorno budžetiranje (ROB) je nova zakonska obaveza na Kosovu u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Međutim, veoma mali broj zvaničnika u okviru ovih opština ima saznanja o konceptu, i kako da se institucionalizuje ROB u njihovom planiranju budžeta, sprovođenju i praćenju.

Stoga, Udruženje žena *Naš dom* je preduzelo inicijativu uz podršku Fonda žena Kosova (2.936 €) ka podizanju svesti o Zakonu o ravnopravnosti polova i ovoj novoj zakonskoj obavezi. *Naš dom* je takođe nastojao da pronađe načine da više uključi žene u društvu. Aktivnosti *Našeg doma* su nastojale da poboljšaju saradnju između lokalnih vladinih i nevladinih organizacija, uključujući organizovanja susreta među ženama poslanicama, aktivistima nevladinih organizacija, zaposlenima u javnoj upravi, rukovodiocima lokalne samouprave i medijima. *Naš dom* je obučavao kadar volontera za praćenje aktivnosti svojih lokalnih samouprava, uključujući i službenike za rodnu ravnopravnost.

Oni su zajedno organizovali četiri trodnevne radionice u četiri opštine sa fokusom na Zakon o ravnopravnosti polova, kako ga promovisati i važnost akcionog plana za integraciju ROB-a na lokalnom nivou. Tokom ovih sastanaka, oni su povećali svest više od 200 ljudi u vezi sa Zakonom o ravnopravnosti polova i značajem ROB-a. Oni su takođe zajedno identifikovali glavne izazove da se osigura da su službenici za rodnu ravnopravnost funkcionalni na opštinskom nivou. Pošto mali broj građana ili zvaničnika nikada ranije nije razgovarao na tu temu, oni su to smatrali veoma važnim i uspešnim.

‘Takve inicijative su veoma pozitivne, ali ovi procesi i rad prema njima u našim opštinama moraju biti nezaustavljivi kako bi postigli naš dugoročni cilj’, rekao je jedan od učesnika. ‘Sa radom i zalaganjem, rodna ravnopravnost se može postići vrlo lako u svim opštinama, jer garancije Zakona o ravnopravnosti polova, štite i promovišu jednakost među polovima’.

Opština Mamuša sa Akcionim Planom za Rodnu Ravnopravnost

Rane udaje, odustajanje od školovanja devojčica nakon završetka osnovne škole kao i broj žena i devojaka uključenih u donošenje odluka u Opštini Mamuša je veoma mali ili uopšte i ne postoji. Nedostatak politike za rodnu ravnopravnost kao i strategije na duge staze u pomenutoj opštini jeste jedna od ključnih prepreka za dobro planiranje projekata i angažovanje lokalnih institucija civilnog društva u pravcu polne ravnopravnosti.

Zapažajući takvu situaciju Organizacija Dora Dores (Ruka Ruci) uz Podršku Fonda Žena Kosova (vrednosti od 2,994€) je pripremila Akcioni Plan za Rodnu Ravnopravnost 2017-2019 koji je odobren od Skupštine Opštine Mamuša. Ovaj plan reguliše najvažnije oblasti kao što su školstvo, zdravstvo, ekonomsko jačanje, žene u politici i procesu donošenja odluka, nasilje u porodici i puno ostalih tema. Takođe za svaku od ovih oblasti je predviđeno ko će imati odgovornost za njihovo izvršenje kao i budžet.

"Žene Mamuše rade puno, kultiviraju voće i povrće, izrađuju rukotvorine i neophodno je da sav taj njihov posao bude prepoznat od drugih. Takođe školovanje devojaka je neophodno" rekla je Ljuljeta Avdić, menadžera projekta u organizaciji Dora Dores (Ruka Ruci).

Da bi se što bolje realizirao ovaj plan, Dora Dores (Ruka Ruci) je organizovala sastanke u obliku radionica na

kojima su prisustvovali predstavnici institucija, zvaničnici za rodnu ravnopravnost kao i relevantni direktori turske i albanske zajednice, žene i muškarci. Prilikom ovih sastanaka su određene glavne sfere delovanja, objektivne i konkretne aktivnosti vezane za situaciju u Opštini Mamuša na aspektu Rodne Ravnopravnosti. Na jednom od sastanaka, Seilan Mazrek, visoka zvaničnica za rodnu ravnopravnost u Opštini Mamuša je naglasila važnost ovog plana koji reguliše situaciju na način da žene dobiju više prava u odgovarajućim područjima.

Učesnici, obuhvatajući žene i muškarce koji su direktno doprineli na realizaciji pomenutog je sve ukupno 189 osoba. Sada žene koje rade u opštini Mamuša, lakše rade na potrebama zajednice u kojoj žive.

Takođe će nastaviti da informišu što veći broj građana o postojanju Akcionog Plana za Rodnu Ravnopravnost kao i o važnosti samog plana.

Diplomirani studenti, Romi, Aškalije i Egipćani u položaju da obezbede poslove

Etničke grupe Romi, Aškalije i Egipćani procenjuju jedan od tri odsto stanovništva na Kosovu. Nekoliko studija je pokazalo da su među najmarginalizovanim etničkim grupama. Veoma mali broj Roma, Aškalija i Egipćana su na ključnim političkim pozicijama, dok njihova stopa nezaposlenosti ima tendenciju da bude među najvećim na Kosovu. Veoma mali broj studenata Roma, Aškalija i Egipćana diplomira na univerzitetu, dok rani brakovi mogu dovesti naročito mlade žene u poziciju da prekinu školovanje pre završetka univerziteta. I pored toga, broj diplomiranih je porasla u poslednjih nekoliko godina. Čak i nakon završenih studija, kada traže posao, student etničkih

grupa Roma, Aškalija i Egipćana se mogu suočavati sa dodatnim preprekama u susretima sa drugim etničkim grupama.

"Kada sam aplicirao za radno mesto, rečeno mi je," Da si bio Albanac, ti bi bio izabran bez problema ", rekao je diplomirani student, prepričavajući druga gorka iskustava u procesu traženja posla.

Uprkos Kosovskim zakonima protiv diskriminacije, čak kada su u pitanju i prakse, iskustvo ukazuje na to da ponekad pripadnici etničkih grupa Roma, Aškalija i Egipćana se suočavaju sa diskriminacijom tokom prijave za posao.

Nakon identifikovanja izazova ove vrste u svojoj opštini, Đakovici, Kosovki Centar za Razvoj i Multikulturnu Integraciju (KCRMI) je odlučio da pruži obuku na način kako bi se

diplomirani studenti etničkih grupa Romi, Aškalije i Egipćani što bolje pripremili za nove konkurse za poslove, sa posebnim akcentom na mlade žene. KCRMI je želeo da pomogne ovih diplomcima na način da im pruži priliku da obezbede jednako zaposlenje kao i drugih etničkih grupa u ovoj opštini. Njihova inicijativa je dobila podršku od strane Fonda Žena Kosova (3,000€).

Naš cilj je bio da kvalifikujemo ove studente za rad, da im pokažemo kako da se prijave za posao i da ih uputimo u potrebne procedure za aplikaciju za radna mesta" rekla je Eljvane Cori, izvršna direktorka KCRMI-a. Ranije se niko nije bavio ovim studentima. Bili su zanemareni.

Studenti koji su učestvovali na ovim sastancima i treninzima su rekli da je ovo prvi put da su učestvovali na ovim vrstama aktivnosti i/ili da su dobili certifikate za učešće na treningu. Takođe, to je bio prvi put da je neko bio zainteresovan da ih osnaži u njihovom radu.

"Da su ovakve vrste obuka organizovane ranije, bilo bi mnogo lakše za nas da se prijavimo za posao i upoznamo sa potrebnim postupcima", rekao je jedan od diplomaca.

Drugi izazov je oblast koju su diplomirani studirali. Većina studenata je završila edukativni fakultet, što ograničava vrste mogućnosti za zapošljavanje koje su im na raspolaganju.

"Od sada ćemo više raditi sa srednjoškolicima, kako bi ih savetovali o oblastima studija i vrstama poslova koji su trenutno najtraženiji" rekla je Cori.

KCRMI je zagovarala i insistirala da lokalne institucije počnu implementirati kuotu za zapošljavanje osoba iz manjinskih etničkih grupa.

Nakon njihovih inicijativa zagovaranja, Ali Tafaršiku, portparol gradonačelnice Mimoza Kusari Ljilja, navodno je rekao da ako dve ili tri osobe apliciraju za poziciju, opština će pružiti besplatne treninge za pripadnike etničkih grupa Romi, Aškalije i Egipćani, na način kako bi unapredili svoje veštine i kako bi se ravnopravno mogli takmičiti sa ostalim kandidatima.

Osim toga, Kancelarija za Zajednice u Đakovici trenutno ima nekoliko otvorenih radnih mesta. KCRMI je uspešno zagovarala da više pomenuta kancelarija uvede rečenicu u konkursu za posao koji izričito podstiče mlade žene da konkurišu, što utiče na unapređenje rodne ravnopravnosti u lokalnoj samoupravi.

Udruženje Gluvih Žena zagovara za prava žena na zdravstvo

Petnaest albanskih i romskih gluvih žena i devojaka različite životne dobi iz ruralnih područja je učestvovalo na sastanku organizovanom od strane Udruženja Gluvih Žena (UGŽ). Za vreme sastanka su učile o kanceru dojke, cervikalnom kanceru i kako rano prepoznati kancer. Osim žena

učestvovali su i muškarci, izražavajući njihove probleme i potrebe zvaničnicima institucija. Inicijativa je dobila podršku od strane Fonda Žena Kosova (2,966 €).

Laura Guguli, ginekolog je savetovala žene o kanceru i omogućila da je članice UGŽ posete bez novčane nadoknade. Ova saradnja sa UGŽ je nastavljena i nakon završetka projekta. Takođe, kao rezultat ove besplatne kontrole, neki slučajevi raka su dijagnostificirani kod gluvih osoba.

"Otkrila sam da dva člana organizacije imaju kancer", rekla je izvršna direktorica UGŽ, Krenare Gashi. To je usmerilo organizaciju da se založi za pomoć. 'Za jednu od njih Skupština Opštine pružila je podršku od 300€ kako bi joj pomogli u lečenju raka grlića materice, a mi smo učinili mogućim da joj se dodeli penzija, s obzirom da je gluva.'

UGŽ je takođe koristila umetnički način da se založi za prava gluvih osoba na zdravstvenu zaštitu, povodom kojeg je snimljen kratki film pod nazivom "Mito". Film pokazuje kako su pacijenti tretirani nepravedno, naročito žene, u medicinskim centrima. U međuvremenu film je poslao jasnu poruku protiv korupcije u medicinskim objektima. Film je prikazan u Domu kulture u Prizrenu.

Na zahtev gluvih, UGŽ se zagovarao kod lokalnih vlasti da rade na poboljšanju zdravstvenog stanja za gluve osobe i da omogućće zapošljavanje gluvih osoba i osoba s invaliditetom. Dalje su se zagovarali za zdravstveni odel u Prizrenu u kojem bi se osiguralo tumačenje znakovnim jezikom koji bi bio uvek na raspolaganju za gluve osobe, kako u hitnoj pomoći tako i u medicinskom centru. Takođe su zagovarali za besplatne lekove za gluve osobe. Jedna od ideja je bila da gluve osobe poseduju kartice koje se mogu koristiti za medicinske posete. Kartice bi automatski omogućile pacijentima korišćenje bankomata u slučajevima kada traže lek ili plaćanje za medicinski pregled.

Speranza pruža solidarnost, informiše žene koje pate od nasilja u porodici

Procenju se da je 68% žena i 56% muškaraca na Kosovu doživelo neki oblik nasilja tokom života, po izveštaju Mreže Žena Kosova *Nema više opravdanja*, objavljenom u 2015. godini. U 2014. godini oko 41% žena i 20% muškaraca su pretrpeli neku vrstu nasilja na Kosovu.

Aktivistkinje iz organizacije Speranza iz Mitrovice su zabrinute zbog rasprostranjenosti nasilja u porodici u njihovoj opštini. One smatraju da institucije kao što su opština, Centar za socijalni rad i policija ne rade dovoljno protiv nasilja nad ženama. Uz podršku Fonda Žena Kosova (€ 2.929), pokušali su pružiti podršku ženama koje su pretrpele nasilje u porodici, osiguravajući da žene budu svesne svojih zakonskih prava.

Speranza je organizovala redovne treninge sa dvanaest žena koje su pretrpele nasilje u porodici. Lirije Sadiku, advokat je informisala žene o nasilju u porodici, različitim vrstama nasilja i kako prepoznati znake fizičkog i psihičkog nasilja. Zajedno sa učesnicima, razgovarali su o tome koji koraci bi mogli biti poduzeti kako bi se sprečilo nasilje u porodici, kao i načinu kako dopreti do mladih žena, obavestiti ih o nasilju u porodici i šta ono podrazumeva. Žene su naučile kako da svoje slučajeve predaju pred sud i kako i kojim institucijama se obrati.

"Nisam imala gde preplakati svoju nevolju" rekla je jedna od žena na sastancima. "Ja sam siroče, nemam porodicu. Moj muž me bije. Ako ništa više, bar me ove žene [na ovom sastanku] razumeju bolje nego itko drugi" kaže ona.

Možda je jedan od najvažnijih doprinosa ove inicijative je upravo pružanje prostora za žene koje su pretrpele nasilje u porodici da razgovaraju sa drugim ženama koje su imale slična iskustva. Ovo daje važan mehanizam podrške za žene koje su pretrpele nasilje.

Osim nasilja u porodici, razgovarale su i o drugim rodno zasnovanim oblicima nasilja.

'Važno je... razgovarati o zlostavljanju adolescenata, koji su u stalnoj opasnosti od seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja", kaže Sadiku, 'i za njih da postanu svesni o nasilju u porodici'.

Speranza je takođe podržala radnike Centa za Socijalni Rad, opštine i žene koje su pohađale jednodnevni trening obezbeđen od strane Kosovskog centra za rehabilitaciju žrtava torture (KRCT), druge članice MŽK. Obuka je učila učenike kako da se nose sa stresom.

Mnoge žene koji su učestvovalе u ovoj seriji treninga, sada su otvorenije, počele su da pričaju o svojim problemima i govore slobodnije sa drugima o njihovim životima. Iako je ovaj projekat završen, *Speranza* planira da nastavi da im pomaže u budućnosti.

Žene Štrpca spremnije za otvaranje biznisa

Fondacija za Obrazovanje i Razvoj je započela inicijativu za obuku, kreiranje ideje i otvaranje jednog malog biznisa u Opštini Štrpce sa podrškom Fonda Žena Kosova (u vrednosti od 2,580 €).

Formirana grupa od 14 žena dobitnica, koje su održale sastanke na kojima su predstavile svoje individualne i kolektivne ideje za otvaranje malog biznisa i mogućnost zapošljavanja i drugih žena. Ukupno su održane 10 sesija i različitih sastanaka sa službenicima opštine. Na jednom od sastanaka sa predsednikom Opštine Štrpce, Bratislav Nikolić, žene su izrazile svoje potrebe i zagovarale za institucionalnu podršku. Opštinski zvaničnici su izrazili svoju spremnost za podršku i takođe su

informisali žene o procedurama kao i gde da se obrate sa specifičnim zahtevima.

“Žene su naučile kako da svoj projekat stave na papir. Pomogli smo im prilikom pisanja projekata i dobili sliku šta mogu da urade žene i kakve su njihove potrebe”, rekla je Vjolca Zećiri. “Drugi postignuti rezultat je napredovanje u komunikaciji između grupe i opštine prilikom čega je olakšan pristup i unapređeno debatovanje na pomenute probleme.”

Da bi se predstavila grupa, prilikom sastanaka i aktivnosti odabrali smo predstavnika grupe Suljhane Ramadani, koja je takođe predsednica organizacije “Šarska Borovnica”. Oko 500 brošura je podeljeno u svakoj kancelariji opštine, dobitnicima i zajednici uopšte sa informacijama i adresama koje ih orijentišu gde da se obrate prilikom aplikacija za grantove i donacije na način koji će im olakšati ostvarenje njihove ideje. Takođe žene su registrovane u kancelariji za poljoprivredu i ekonomiju, preko koje imaju lakši pristup informacijama o projektima. Za neke od učesnica to je bio prvi put učešća na takvom treningu.

“Uvek sam oklevala da tražim informacije ili nešto drugo u opštini. Sada nakon ovih treninga ne oklevam da odem lično u opštinu i potražim potrebne informacije“, rekla nam je Aferdita Haziri čija je biznis ideja otvaranje pekare.

Žene su identifikovale način na koji mogu iz kuće ili svog dvorišta zaraditi platu i da pomoći svojoj porodici. Ova grupa žena je sada spremna kao grupa ili individualno da aplicira za subvencije, da napiše potrebe za svoj biznis plan kao i da zagovara za realizaciju svojih ciljeva.

Zaštiti Svoja Prava podiže svest protiv nasilja u porodici u Opštini Dečane

Organizacija Zaštiti Svoja Prava (ZSP) je preuzela inicijativu za podizanje svesti žena, muškaraca, omladine i institucija u Opštini Dečane, o nasilju u porodici i implementaciju mehanizama da se isto spreči, uz podršku Fonda Žena Kosova (u vrednosti od € 2.856).

ZSP je održala individualne sastanke sa 10 žrtava nasilja u porodici, koje su posećene u njihovim porodicama ili u skloništima. Žene su govorile o njihovim potrebama kao i izazovima njih i njihovih porodica.

"Na ovim sastancima je uspostavljena saradnja sa žrtvama nasilja u porodici, obaveštavajući ih o njihovim pravima, o institucijama koje im mogu pomoći i o zalaganju institucija da se ovakvim slučajevima obezbedi odgovarajuća nega i reintegracija u društvu", rekla je Fitore, izvršna direktora ZSP-a.

Jedna od žena koja je doživela nasilje, govorila je o tome koliko su ovi sastanci važni i koliko su joj pomogli tokom sudskih procesa.

"Pristup predstavnica ove organizacije i njihova pomoć, zajedno sa kancelarijom ombudsmana i kancelarijom za besplatnu pravnu pomoć, pomogli su mi da se sudski postupak vodi efikasno", rekla je ona.

Ukupno, 80 ljudi je učestvovalo u ovim inicijativama, uključujući žene žrtve nasilja u porodici u Opštini Dečane, njihove

porodicama i predstavnike institucija koje se bave nasiljem u porodici u Opštini Dečane i Peći.

U okviru aktivnosti, prikazana su dva filma, "Slaves" i "Hidden", koji opisuju problema nasilja nad ženama i decom. Nakon projekcija, mladi učesnici su nastavili raspravu o toj temi.

Tokom aktivnosti ZSP je identifikovala potrebe i probleme sa kojima se suočavaju žrtve nasilja u porodici i institucijama koje se bave ovim pitanjem. Zbog toga, mladi ljudi su delili brošure studentima dve škole, sa informacijama o merama koje treba preduzeti društvo u sprečavanju nasilja u porodici.

ZSP je takođe razvila neke preporuke zasnovane na potrebama žena i institucija:

- Raditi na odgovarajućim obukama i obrazovanju ka kreiranju ekonomske nezavisnosti
- Zapošljavanje psihologa u osnovnim školama koji će se baviti dečijim razvojem
- Obezbeđenje psiholoških tretmana za sve porodice, kao i za izvršioce nasilja u porodici
- Podizanje svesti društva o pravima na nasledstvo i imovinu
- Implementacija Zakona o nasilju u porodici, mere zaštite i funkcionalizacija alimentacije za decu

U saradnji sa Sudskim Savetom Kosova, ZSP je započela praćenje rasprave u slučajevima nasilja u porodici. Od juna do 1. oktobra učestvovali su na 10 sudskih predmeta. Tokom 10 ročišta koja su nadgledali, primetilo se da sudije sa proceduralnog aspekta rade u skladu sa sudskim postupcima, dok su se slučajevi nasilja u porodici pregledali sa prioritonom od strane sudova. ZSP će nastaviti pratiti i druge slučajeve i zalagati se o svim pitanjima od značaja za žene žrtve nasilja u porodici.

Devojke u Prizrenu saraduju sa ženama članicama ansambla

Zakon za Rodnu Ravnopravnost, koji osigurava ravnopravnost polova između muškaraca i žena u svim sferama društvenog života je stupio na snagu 2015. godine, međutim još uvek se ne realizuje kako treba. Da je rodna ravnopravnost ostala samo na papiru, nam govori i broj žena koje su uključene u politiku i u procese donošenje odluka, broj koji je veoma mali. Posebno u Opštini Prizren veoma mali broj se nalazi na rukovodećim pozicijama, i to su uglavnom direktorice škola. U Skupštini Opštine Prizren od 13 direktora za upravljanje, samo dve žene su postavljene u Direkciji za Zdravlje i Direkciji za Rad i Socijalna Pitanja. Dok u političkim partijama od pet potpredsednika, nije niti jedna žena.

Devojke studentice državnog univerziteta, kao i one sa privatnih, članice Skupštine Opštine, žene iz foruma žena i iz političkih partija i civilnog sektora, su diskutovale o mogućnostima i izazovima žena da se uključe u političku sferu. Preko podrške Fonda Žena Kosova (u vrednosti od 2,581€), 30 studentica dobitnica, su po prvi put diskutovale sa ženama članicama ansambla skupštine Prizren i imale priliku naučiti više o propagiranju i upravljanju po Rezoluciji 1325 i novom zakonu o Rodnoj Ravnopravnosti.

Na jednom dvodnevnom treningu koji je održan sa temom upravljanja i propagiranja, devojke su direktno diskutovale sa ženama članicama ansambla, gde su bile informisane o njihovom putu kroz politiku kao i izazovima sa kojima su se susretale.

“Veoma mi je drago što sam bila deo ovog projekta i što sam prvi put imala priliku da veoma otvoreno razgovaram sa ženama članicama ansambla. Ne trebamo se zaustavljati i trebamo ujediniti snage“ ,rekla je Fljaka Krasnići, jedna od studentica učesnica.

Za četiri meseca projekta, devojke studentice su podigle pitanje o stanju košarkaškog kluba "Bashkimi", koji i pored konstantnih uspeha ostaje zanemaren od strane Opštine, koja ga podržava sa veoma malim budžetom. Tražile su od službenice kancelarije za rodnu ravnopravnost, Mubedželje Žuri, da se okupe i razgovaraju o načinu na koji iz godišnjeg budžeta izdvojiti veću sumu za košarkaše. Službenica za rodnu ravnopravnost im je obećala da će se zagovarati na ovu temu i da će se ona uzeti u obzir.

Komunikacija između žena članica ansambla i devojaka sada je jača, dok su devojke obaveštene o važnosti njihovog uključivanja u politiku i proces donošenja odluka.

Uspešno uključivanje žena Prištinskih sela u mobilno tržište

Žene sela Lukar, Makovc i Graštica uvek su želele da nađu mogućnost za generisanje prihoda za poljoprivredu, ali nisu znale kome se obratiti. Organizacija Education Code, podržana od Fonda Žena Kosova (u vrednosti od 2,999€) im je pružila ovu mogućnost i postigla da se puno od njih uključi u mobilno tržište Prištine, za prodaju proizvoda.

Za početak ova organizacija je uradila analizu problema iz koga se uvidelo da žene nisu dovoljno informisane kako da iskoriste svoje prirodne resurse. Do sada niko nije radio ka razvoju turizma i poljoprivrede za ova sela i žene koje tu žive nisu imale mogućnost raditi i stvarati prihode za svoje familije.

Sedam meseci za redom su održavani sastanci i treninzi sa ženama ova tri sela i predstavnicima institucija radi informisanja i podrške kako otvoriti jedan mali biznis za njihove prirodne resurse.

"Ranije nisam znala kako se uključiti na tržište iako sam imala veliku želju ali sada sa svim ovim informacijama dobijenim

na aktivnostima, postigla sam da prodajem moje proizvode”, rekla je Eljfete Krasnići, dobitnica ove inicijative.

Žene su podigle svoje kapacitete na način apliciranja za grantove kao i načinom obraćanja institucijama za otvaranje biznisa za košnice za pčele, mlekare, orahe, jagode ili maline. One su odmah iskoristile mogućnost za apliciranje i nekoliko njih su podržane. Takođe one su informisane o subvencijama i grantovima koji se dodjeljuju od Opštine Priština i Ministarstva za Poljoprivredu u ovim selima.

“Na službenoj stranici Ministarstva za Poljoprivredu, videli smo da su uglavnom dobitnici grantova za poljoprivredu sela zone Dukađinske Ravnice ili ostalih mesta i da su sela Prištine do sada ostajala sa strane. To nam je probudilo interes da razumemo zašto i kako možemo da im pomognemo”, rekla je Vjosa Prenić, menadžerka organizacije Education Code.

Devojke su izrazile veliko interesovanje za trening na kojem su ponuđene informacije kako da apliciraju za radna mesta, kako da izrade CV i motivaciono pismo kao i za korišćenje socijalnih mreža preko kojih mogu lakše dopreti do reklamiranja proizvoda njihovih biznisa.

Nako što su uvidele potrebu za koordinacijom, odlučile su da formiraju jednu Nevladinu Organizaciju preko koje će se adresirati svi njihovi problemi i interesi. One su započele saradnju i pripremile potrebna dokumenta za otvaranje Nevladine Organizacije. Osim toga ove žene poseduju lokal u jednom od sela, koji planiraju da uredi i prilagode za stvaranje atraktivne turističke tačke koja će služiti za prodaju njihovih proizvoda, odakle mogu dalje vršiti distribuciju u druge markete.

Žene, devojke i muškarci su osveščeni o pravima na imovinu i nasledstvo

Na Kosovu se žene još uvek suočavaju sa mnogobrojnim izazovima u ostvarivanju njihovih prava na nasledstvo i imovinu. Porodični sukobi, dugi sudski postupci, čine da žene nemaju hrabrosti da traže njihovo pravo.

Bio je jedan slučaj u njenom porodici kada je , izvršna direktorka organizacije Dita odlučila da pomogne ženama u vezi sa nasledstvom i imovinom, kao i da ih ohrabri da se bore za njihova prava. Podržana od strane Fonda žena Kosova (u vrednosti od 2,988€), organizacija Dita je osposobila 70 žena iz opštine Gnjilane i šest okolnih sela, o njihovim pravima na imovinu i nasledstvo, i kako sa ih ostvare.

„Moj otac je podelio nama, deci, nasledstvo jednako, ali opet su se dogodili sukobi u porodici. Iako je sada to pitanje rešeno, jako dobro shvatam kroz šta prolazi jedna žena kada se suočava sa ovim izazovom“, rekla je Afërdita Zeneli.

Na organizovan sastancima bili su pozvani zvaničnici institucija, iz kancelarije za nasledstvo i Osnovni sud u Gnjilanu, koji su razgovarali o sudskim postupcima i sadržini zakona, pojašnjavajući im da je zakon jednak za sve. Primećeno je da su žene mnogo ranije želele da ostvare njihova prava na imovinu i nasledstvo, ali nisu imale saznanja gde treba da se obrate ili kako da pristupe problemu. U isto vreme i muškarci i mladići su rekli da prema njihovim saznanjima, ono su mislili da Zakon o imovini i nasledstvu povređuje njihova prava i da važi samo sa žene.

Dakle, organizacija Dita je putem obuka objasnila sve nejasnoće i informacije koje nisu bile povezane sa ovim zakonom, kao i prava žena prema zakonu.

„Nismo znali da zakon tako funkcioniše, mislio sam da ovaj zakon favorizuje samo žene, a nas muškarce ne“, rekao je jedan od muškaraca koji su učestvovali.

Najzainteresovanije za ovo pitanje su bile devojke, koje su izrazile želju i motivaciju da se što više informišu, kako ne bi bilo porodičnih sukoba i kako bi bile sposobne da započnu procedure podelje imovine i nasledstva.

“Venera” se zalaže za pravo žene na imovinu

Miradije Sheremeti, direktorka organizacije Venera, još kada je bila učenica, sanjala je i cilj joj je bio da radi za prava žena i njihovih prava na imovinu. Iako je prošlo mnogo godina, imovinsko – pravna pitanja još uvek su problem za prava žena na imovinu i nasleđstvo.

Tako je Venera organizovala sastanke sa ženama kako bi ih obavestila o zakonskom pravu o podeli imovine, bilo da je to imovina stečena nasleđstvom ili imovina stečena zajedničkim bračnim doprinosom, kao i da ih informiše o zaštiti prava na imovinu.

Budući da je i sama deo ovog problema, Miradija radi i bori se da žene steknu ono što im pripada i da se osveste o ovim pravima, kako žene tako i muškarci. Podržana od strane Fonda žena Kosova (u vrednosti od 2,944€), 62 žene iz Peći i okolnih sela, sa stolovima za diskusiju koje je organizovala Venera, imale su koristi.

Iz ove inicijative, sedam žena je započelo postupak za podelu imovine, a jedna žena je postigla da postane vlasnica imovine. Gima Ahmeti je žena koja je dobila potvrdu registrovanja imovine nasleđem, međutim sve to se nije dogodilo bez problema, jer je ceo postupak uticao negativno na porodične odnose.

„Odličan je primer jake žene kojoj je muž konstantno govorio da odustane, a njena braća i sestre su je odbacila iz porodice i uopšte ne govore sa njom. Iako se suočila sa lošim

ophođenjem prema njoj od strane suda i opštine, ona je postigla njen cilj i stavila je u praksu pravo koje joj pripada“, rekla je Miradije Sheremeti, koja je konstantno bila uz nju i koja joj je pomogla u toku postupaka, zajedno sa njenom organizacijom.

Slučaju Gime Ahmeti, kao i mnogim drugim slučajevima, Venera nastavlja, kako pre, tako i nakon projekta, da pruža profesionalnu pravni i besplatnu pomoć u administrativnim u sudskim postupcima u vezi sa podelom imovine ženama i muškarcima, kao u podizanju svesti kod institucija i sudova, da rade pravično i jednako, kako to zahteva zakon.

Osim žena, težnja su bili i muškarci, gde je njih 28 kontaktirano u vezi sa ovim pitanjem. Iako su rekli da se čini nepravda ženama po pitanju imovine, nijedan od njih nije dao potvrđan odgovor, kada su upitani da li bi podelili nasledstvo sa njihovim sestrama. Njihovi odgovori, osim što su pokazali stanje realnosti, a ovo treba uzeti kao poziv da se više radi na osveščivanju o zakonskim pravima, što se tiče pitanja imovine, nasledstva i zajedničkog bračnog doprinosa.

Takođe, podeljeno je oko 200 upitnika, gde su se građani informisali o opštim saznanjima u vezi sa pravom na imovinu, a i tu se videlo da mnogi od muškaraca ne poznaju zakonsko pravo žene na imovinu i misle da sestrama uopšte ne pripada udeo ili samo polovina udela.

Mnoge žene nastavljaju da odustaju od prava na imovinu, a sve to zbog straha da će se pokvariti porodični odnosi, kao i od veoma dugih i skupih sudskih postupaka.

„Žene se plaše da ne budu prognane iz porodice i treba da biraju između zemlje i porodice. One su u tom aspektu uslovljene“, kaže jedna od studentkinja koja je bila učesnica na sastancima, govoreći da mnoge žene osećaju pretnju od strane članova porodice ukoliko traže njihov deo imovine.

Žene podižu svest o bolesti osteoporoze

Prema Udruženju za osteoporozu Kosova (UOK), računa se da oko 150,000 lica pati od osteoporoze na Kosovu. Primećeno je da se mnoge ruralne zone suočavaju sa mnogobrojnom problemima i da nailaze na smetnje u pristupu zdravstvenim uslugama što se tiče ove bolesti. Udruženje žena penzionerki Vita- Jeta uz podršku Fonda žena Kosova (u iznosu od 2,965€), preuzelo je na sebe pružanje pristupa ženama specijalizovanim zdravstvenim uslugama i pružanje besplatnih kontrola, obuhvatajući i podizanje njihove svesti radi sprečavanja i tretiranja ove bolesti.

Po prvi put, u selima Lajševac, Makovac, Devet Jugovića, Besinje i Ajvalija, Vita-Jeta je zajedno sa stručnjakom reumatologije, Dashurie Kryeziu, putem sastanaka, održala sastanke o sprečavanju i tretiranju ove bolesti. Njima su podeljene informativne i obrazovne brošure. One su takođe pružale tretman terapiju za bolesne i besplatne lekarske preglede.

Žene su izrazile zahvalnost na aktivnostima koje su se održale, jer je ženama omogućeno da se besplatno pregledaju i da mnogo nauče u vezi sa bolešću.

„Uvek nam omoguće sastanke sa doktorkama i psiholozima, koje nas savetuju o mnogim bolestima od kojih mi

kao žene penzioneri možemo da patimo, ali i da ih lečimo“, rekla je Lutfije Zeneli, penzionerka i članica Vita- Jeta.

Prem analizama koje su izvršene sa ženama članicama Vita- Jeta, proizilazi da 30% slučajeva ima osteoporozu; 45.6% je u stadijumu razvoja osteoporoze (ostopenija); a samo je jedna četvrtina njih je normalnog stanja gustine kostiju. Ovo znači da svaka treća žena, iznad 50 godina starosti pati od osteoporoze.

Doktorka Dashurie Kryeziu, koja uvek pruža besplatne preglede za žene u okviru organizacije, izvršila analizu gustine kostiju putem osteodenzitometra (DXA aparata) na peti, i analizirala je koje su žene sa osteoporozom, a koje sa osteopenijom (u opasnosti od ove bolesti). Ona je takođe analizirala sve što ima veze sa profilaksom i tretiranjem ove bolesti.

Budući da je interesovanje u potreba bila dosta velika, više od 315 žena je iskoristila ovu inicijativu. One se sada osećaju osvešćeno i pripremljene su da se suoče sa ovom bolešću.

„To je možda posledica aktivnosti i osveščivanja koje smo vršile o ovoj bolesti u ranijim projektima“, rekla je Mimoza Nuhii- Ajeti, izvršna direktorka Vita- Jeta.

Rezultatima analiza žena, Vita- Jeta će se zalagati i Ministarstvu zdravlja, da se aparatura osteodenzitometar (DXA aparat) postavi u svim zdravstvenim centrima u regionu kako bi se ova analiza vršila na što više žena i muškaraca. Što se tiče interesovanja od strane mladih devojaka, ono je bilo najveće, pošto su one bile informisanje od strane porodica ili njihovih bližnjih, da urade analize osteoporoze. Takođe, iz izvršenih analiza je primećeno da je u gradovima procenat ove bolesti bio viši nego u selima, a to je možda rezultat konzumiranja prirodnije hrane.

Rikotta i Udruženje Žena Gora sarađuju za prava žena na imovinu

"Jednog dana, otišli smo u posetu jednoj porodici, na samom početku našeg razgovora, muškarac je udarajući rukom od sto rekao: " Ko ste vi da moju ženu učite o imovini... nakon toliko godina, vi želite da me razdvojite od žene koja ne zna niti da čita, niti da piše, a vi govorite da ona treba tražiti imovinu od mene", govori o njenom iskustvu Sevdija Ramadanija, izvršna direktorka organizacije Gora.

Udruženje Žena Gora u saradnji sa Organizacijom Rikotta, preuzele su inicijativu za ženska prava na imovinu uz podršku Fonda Žena Kosova (u vrednosti od € 5.862). Ona su identifikovale žene i radile na podizanju svesti i ženskim pravima na imovinu.

Situacija žena u ovim selima je veoma teška, većina njih ne zna niti čitanje i pisanje, posebno goranske zajednice. Rikotta i Gora su prve organizacije koje su posetile sela Gornjeselo, Mušnikove, Sredska, Bogoševo i Rečan. One su išle od vrata do vrata kako bi se sastale sa ženama i njihovim porodicama i razgovarale o pravima na imovinu, kao i pružile prostor da podele svoja iskustva.

"Bilo je žena koje su odbile da budu deo ove inicijative, ali većinu problema su nam izazvali njihovi muževi i svekri, imale smo i 6 slučajeva tokom kojih su nas isterali i nisu nam dopustili niti da upoznamo njihove žene", objasnila je Pranvera Bulaku, izvršna direktorka organizacije Rikotta.

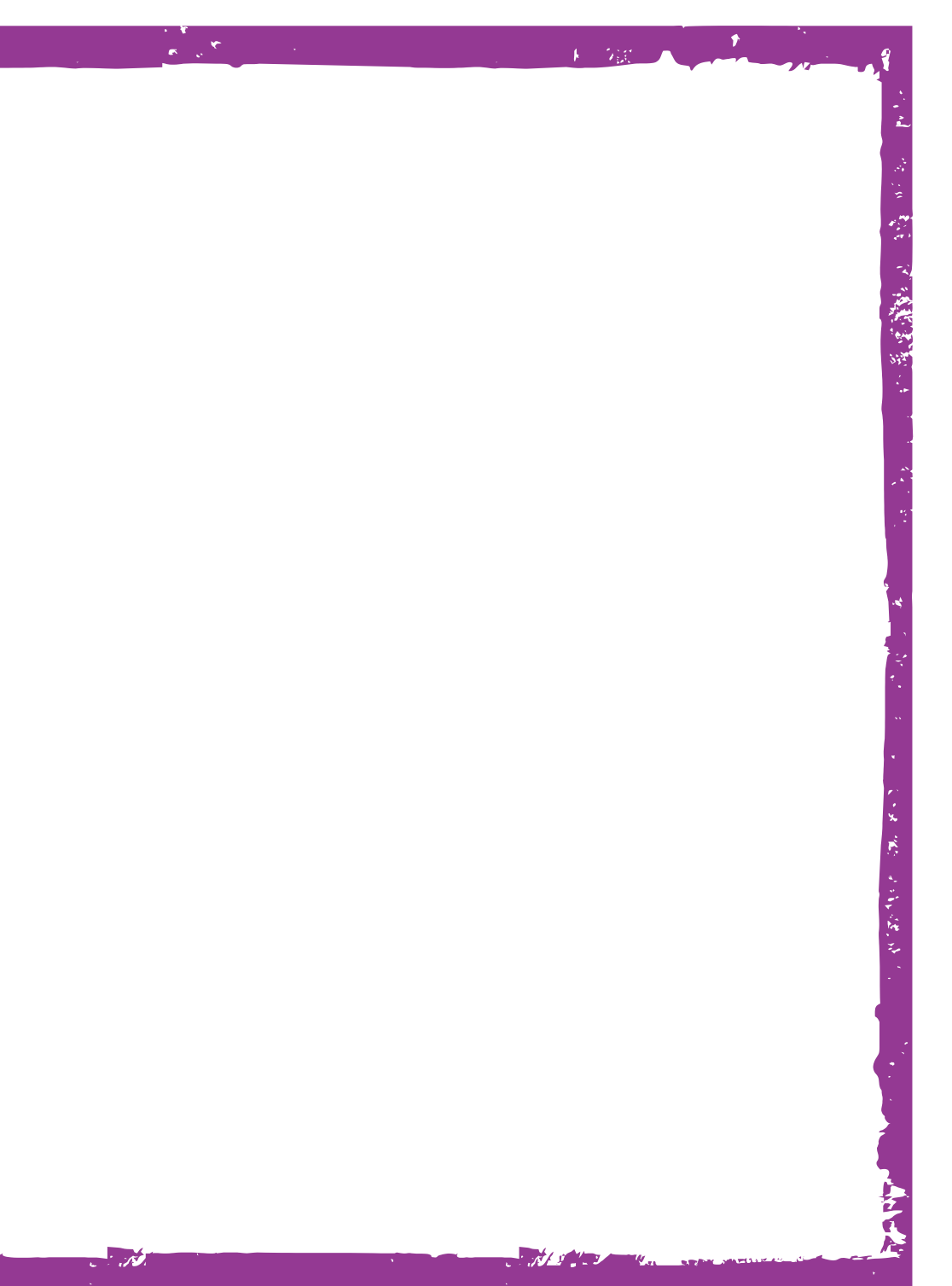
Žene su tokom aktivnosti imale priliku razgovarati sa Drita Redžepi, zvaničnom iz Agencije za Besplatnu Pravnu Pomoć na Kosovu, koja ih je detaljnije informisala o njihovim pravima na zajedničkoj imovini i porodično nasledstvo.

Kroz ovu inicijativu, bila je očigledna želja žena za njihovom ekonomskom osnaživanju. One su izrazile veliko

interesovanje da se uključe ili rade direktno sa proizvodnjom i prodajom svojih poljoprivrednih proizvoda", kaže Pranvera Bulaku.

Rad sa ovim ženama je imao svoje izazove, ali ove dve organizacije nisu prestale. Oni su nastavile da traže načine za osnaživanje većeg broja žena i neće prestati sa radom sve dok ne postignu svoj cilja.

Mreža Žena Kosova

Ul. Hajrullah Abdullahu Br. 25

10000 Priština, Kosovo

+381 (0) 38 245 850

www.womensnetwork.org

info@womensnetwork.org

[Facebook: Kosova Women's Network](https://www.facebook.com/Kosova-Women's-Network)

Projekat finansiran od strane EU i kojim
upravlja Kancelarija Evropske Unije na Kosovu